

.JIII 8888 JIII

HIERONYMI RAGAZONII
COMMENTARIUS
 I N
M. TULLII CICERONIS
EPISTOLAS FAMILIARES:

In quo brevissime, quo quæque earum ordine scripta sit, ex
 ipsa potissimum historia demonstratur.

G g g g 2 *AMPLIS.*

AMPLISSIMO VIRO,
VINCENTIO RICCIO,

Illust. Decemviralis Consilii Venetæ Reip. Secretario dignissimo

HIERONYMUS RAGAZONIUS S. D.

SI, quantum ingenii M. Cicero, VINCENTI clarissime, ad epistolas eas quæ familiares vocantur, scribendas adhibuit, tantum, qui ab initio sexdecim earum volumina collegerunt, ad eas illustrandas industria attulissent. profecto iidem multo melius nobis quam fecerunt, in hac tota literarum ratione consulissent. Cum autem res ita, nescio quo fato, ceciderit, ut quo magis Cicero in his epistolis excelluerit, eo minorem illi nostræ in iis componendis intelligentiæ rationem habuerint: propterea factum est, ut qui postea in iis aut emendandis, aut explanandis, aut quoquo modo illuminandis elaborarint, (quod multi hac ætate iique eruditi viri fecerunt) ii merito magnam laudem incredibili omnium hominum consensione adepti sint. Etenim summam illam, quæ plerisque ab huiusmodi studio deturbebat, obscuritatem, si non penitus, at certe magna ex parte sustulerunt. Ego autem illud in hac re præcipue dolere soleo, quod maximas semper his epistolis tenebras offudit, id neminem hucusque, qui aliqua ratione discussit, extitisse. Id est, ut, quoniam nullo servato temporum ordine compositi quondam fuerunt, ipsæ per tempora sua digerentur, atque describerentur. Quo ex labore cum alia multa commoda consequuntur, tum illa in primis, ut propter negotiorum temporumque conjunctionem, & facilius alteram ex altera intelligamus, & ipsius Ciceronis eorumque annorum contextam historiam habeamus. Quorum non, perinde atque in epistolis ad Atticum colligendis factum est, rationem habitam esse demiror. Hoc autem ita esse, cum ipse antea semper, ubi me ad hæc studia contuli, intellexi, tum meam hanc opinionem proximis hæc annis, multo etiam vehementius Caroli Sigonii auctoritas confirmavit: quem a me sæpe hac de re interrogatum, ita differentem audivi, ut non multis solum laudibus consilium, fructumque laboris huius efferret, sed etiam qua id potissimum ratione perducere ad exitum posset, sigillatim ostenderet. Quamobrem cum in quotidianæ vitæ consuetudine multa ab eo in hanc rem subtiliter & erudite dicta attente collegissem, jamque iustum quasi eorum commentarium ad meum usum consecissem, tum me rem facturum esse omnibus harum epistolarum studiosis non ingratis putavi, si quæ ipse vel per me vel ab eo plurima in hoc genere didicissem, ea summo studio atque mul-

torum

torum dierum lucubratione conscripta, ad eorum qui illum non audiverunt, utilitatem, literis memoriæque mandarem.

Id autem totum in tuo potissimum nomine apparere, VINCENTI amplissime, volui ut ipse intelligeres, quam tuis fidelissimis rectissimisque consiliis diligentissime paruissem: quo præsertim auctore, Sigonio ipsi, postquam ille Venetiis publice profiteri cepit, assiduum me in hac literarum ratione auditorem addixi. Accedit, quod quanquam tu gravioribus in studiis perpetuo ita versatus es, ut nullum honestioris disciplinæ genus sit quod non plane perceperis, nulla insignia ad laudem ornamenta, quæ non abunde retuleris: tamen cum te publicis negotiis, quibus maxime distineris, aliquantulum relaxaris, his nostris etiam studiis summo opere delectaris: præsertim vero cum has ipsas epistolas ita ames, ut eas quotidie in manibus habeas; ita, si res ferat, in isto tuo amplissimo apud Decemvirale Consilium munere gerendo imiteris, ut plane exprimas: literatos autem homines ita omni studio atque officio complectaris, ut cuncti propterea magnum suorum studiorum præsidium in tua potissimum opera collocarint. Neque mehercule injuria. Nam cum tu virtute, integritate, ac quotidiana officii assiduitate, præterea prudentia ac fide, (quibus rebus excellis) effeceris, ut apud principes in hac republica viros auctoritate plurimum possis: idem etiam humanitate atque officio affectus es, ut te non minus posse quam velle sibi prodesse homines intelligerent. Epistolas igitur familiares, in suam quamque annum, ut a me fieri potuit, relatas, ac brevi, cur ita faciendum sit, commentario illustratas, in tuo, ut dixi, nomine edo: ut eas, si probaveris, adversus obrectatores tua auctoritate defendas. sin minus, eas tamen perpetuum meæ erga te singularis observantiæ testimonium habeas. Vale. Venetiis, prid. Idus Quintil.

HIE-

HIERONYMI RAGAZONII
IN
EPISTOLAS CICERONIS
FAMILIARES COMMENTARIUS;

In quo brevissime, quo quæque earum ordine scripta sit, ex ipsa potissimum historia demonstratur.

M. TULLIO CICERONE,
C. ANTONIO COSS.
Anno ab Urbe condita 690.

Nullæ neque hoc anno, neque ante hunc annum, a Cicerone scriptæ extant epistolæ, de quibus affirmari pro certo possit.

D. JUNIO SILANO,
M. LICINIO MURENA COSS.
Anno ab Urbe cond. 691.

M. Tullius M. F. Cicero D. S.
Cn. Pompejo Cn. F.
Magno Imp.

LIB. V. epist. 7. *Si tu exercitusque vale-
tis, bene est. Ex literis tuis* Hac e-
pistola scripta est Silano & Murena coff.
anno postquam Cicero consul fuit. Erat
autem in Asia Pompeus, Mithridatico
bello confecto. Itaque voluptatem se ac-
cepisse ait Cicero ex illa victoria: gravi-
ter autem tulisse, quod Pompejus de re-
bus a se in consulatu, pulso ex urbe Ca-
tillina, gestis, sibi non fuerit gratulatus.
Res hæc a Cicerone consule extremo con-
sulatus sui mense gesta erant. Pompejus
autem, Pifone & Messala coff. id est se-
quenti anno, ex Asia Roman rediit, &
triumphavit, Plinio, cæterisque, auctori-
bus. Cicero quidem etiam libro primo ad
Att. in epistola, quam Kal. Jan. scripsit,

Pifone & Messala coff. prodromos Pompe-
janos de adventu Pompeji nunciare scri-
bit. Qua de re nihil in hac epistola ait:
ut omnino ante Kal. Jan. quibus consula-
tum Pifo & Messala inierunt, scripta esse
videatur.

Q. Metellus Q. F. Celer Procof.
S. D. M. T. Ciceroni.

V. 1. *Si valet, bene est. Existimam*
Hic Metellus prætor prioris anno, consu-
le Cicerone, fuit: hoc autem anno Gal-
liam pro consule administravit, quam Ci-
cero consul in concione deposuerat. Au-
ctores, Sallustius, Dio, & alii. Queritur
Q. Metellum Nepotem fratrem a Cicerone
in Senatu, se absente, fuisse oppugna-
tum. Hanc epistolam hoc anno scriptam
esse, sequens Ciceronis responsio demon-
strat. Eandem autem ex provincia mis-
sam esse hæc verba indicant, *qui provin-
cie exercitusque presam.*

M. T. Cicero Q. Metello Q. F.
Celeri Procof. S. D.

V. 2. *Si tu exercitusque valetis, bene est.
Scribis ad me* Respondet Cicero superio-
ri Q. Metelli Celeris proconsulis epistola.
Hanc hoc anno scriptam esse, hinc intel-
ligi potest, quod in hac agitur de rebus
recens actis a Q. Metello Celeris fratre,
tribuno plebis, qui fuit (Plutarcho, Ap-
pia-

piano, Dione, & ipso etiam Cicerone au-
ctoribus,) Silano & Murena coff. Id est,
de iis rebus, quas ille tribunus contra se
egit, prid. Kal. Jan. & Kal. Jan.: 111. Non.
Jan.: quo tempore Celer ipse Roma ab-
fuisse videtur. Quibus de rebus agit et-
iam Dio in consulatu Silani & Murenæ.

M. T. Cicero S. D. C. Antonio
M. F. Imp.

V. 5. *Esti statueram* Hic est C. Anto-
nius, qui prioris anno collega Ciceronis
consulis fuit, & hoc anno provinciam
Macedoniam, quam in consulatu obtinue-
rat, proconsule regebat: Dione, & aliis
auctoribus. Hanc epistolam hoc anno scri-
ptam esse, apparet ex eo quod in hac
commendat ei T. Pomponium Atticum in
Græciam proficiscentem, qui ante Kal.
Jan. Pifone & Messala coff. profectus Ro-
ma fuisse videtur: cum ad eundem lib.
primo ad Attic. scribat epistolam Kal. Jan.
his consulis. Itaque in utraque epistola
eadem fere continentur. Nam quod in
hac ait, *ne id dicam quod ajunt falso in
me salere conferri ab re*, ad Attic. est,
*Antonium in cogendis pecuniis diligrare, par-
tem mihi queri, & a me custodem commu-
nis quaestus libertum esse missum.* Item quod
in hac ait, *Sed reliqua multo majus meum
studium desiderant*, id est quod ad Att.
scribit, *prodromi Pompejani nunciant aperte
Pompejanum acturum Antonio succedi oportere.*
Idem confirmant verba epistolæ ad
Att. cuius initium est, *Accepi tuas*: da-
te vi. Kal. Feb. Messala & Pifone coff.
que sunt hæc, *neque idipsum certum ha-
beo, quando ad Antonium proficiscere.*

M. VALERIO MESSALA,
M. PUPPIO PIFONE COSS.

Anno ab Urbe condita, 692.

M. Cicero S. D. P. Sextio L. F.
Procof.

V. 6. *Cum ad me Decius* Hic P. Sex-
tius quartor C. Antonio consuli ac dein-
de proconsuli in Macedonia fuit: hoc au-
tem tempore cum eodem in provincia e-
rat. Itaque cum C. Antonio proconsuli
succedendum esset, P. etiam Sextio qua-

estori ejus succedendum erat. De successore
autem ipse Antonio mittendo egit in epi-
stola superiore, agit etiam in hac, cum
ait, *Antonium in senatu gravissime defendi.*
Intelligit enim, ne ei succederetur. Post
autem Casare & Bibulo coff. in iudicio
eum defendit de repetundis jam ex Mace-
donia reversum, Dione auctore libro
XXXVIII. & Cicerone in oratione pro
Cælio: quo iudicio damnatus est, quod
suspicio erat ne cum Catillina olim conju-
rasset. Hanc autem epistola scripta est Mes-
sala & Pifone coff. quia Q. Fufius, de
quo hic mentio fit, tribunus pleb. his con-
sulibus fuit, Dione auctore lib. XXXVIII.
Item quod de domo a se empta scribit,
de qua scribit etiam ad Att. in epistola
6. Kal. Feb. data, Messala & Pifone coff.
Quæ cum ita sint, puto in titulo episto-
læ P. Sextium P. F. quaestorem, aut pro-
quaestorem esse scribendum. Quod oratio
ipsa Ciceronis pro P. Sextio ostendit, in
qua eum Romæ & in Macedonia C. An-
tonio consuli & proconsuli quaestorem ait
fuisse. De proconsulatu autem nihil.

L. AFRANIO,
Q. METELLO CELERE COSS.
Anno ab Urbe condita, 693.

His consulis nullæ extant scriptæ epi-
stolæ.

C. JULIO CÆSARE,
M. CALPURNIO BIBULO COSS.
Anno ab Urbe condita, 694.

His consulis ne ullæ quidem scriptæ ex-
tant epistolæ.

L. CALPURNIO PIFONE,
A. GABINIO COSS.

Anno ab Urbe condita, 695.

M. Cicero Terentia, & Tulliola,
& Ciceroni, suis

XIV. 4. *Ego minus sepe* Hoc anno Ci-
cero pulvis est a P. Clodio Trib. pleb.
mense Martio (ut puto) extremo. Nam
ipse, quemadmodum scriptum est lib. III.
ad Att. cum hoc tempore in Macedonia
tenderet, Naryce Locridis scripsit Id. A-
prilis: post Vibonem venit: inde 111. I-
dus

608
 dus Aprilis, scripsit Thurii, & xiv. Kal. Maji, Tarenti. Inde Brundisium venit xiii. Kalend. Maji. Brundisii vero fuit xiii. dies, ut in hac epistola scriptum est. Prid. autem Kal. Maji hanc epistolam Terentiae scripsit Brundisii, quemadmodum in extrema epistola adscriptum est. Quae cum ita sint, sane apparet, cum ait in hac eadem epistola, *Brundisio profecti sumus a. d. v. Kal. Majas*, legendum esse, a. d. ii. Kal. Majas. Alioquin nec xiii. dies Brundisii fuerit, & dies epistolae datae repugnabit. Est autem intelligendum hanc ab eo epistolam scriptam esse tum, cum a Brundisio proficiscebatur. Quod significat cum subjungit, *per Macedoniam Cyzicum petebamus*.

M. Cicero Terentiae, & Tulliolae, & Ciceroni, suis, S. P. D.

XIV. 2. *Noli putare*] Hanc epistolam scripsit iidem consulibus, cum adhuc exularet, 111. Non. Oct. Thessalonicae. Thessalonicaem autem venerat a. d. x. kal. Jun. ut scribit ad Att. lib. III. 42.

M. Cicero Terentiae, & Tulliolae, & Ciceroni, suis, S. P. D.

XIV. 1. *Et literis multorum*] Scripta est iidem consulibus a. d. vi. kal. Decemb. Dyrrachii. Dyrrachium autem se a Thessalonica paulo ante recepisse videtur, tum ex hac epistola, tum ex epistola ad Att. lib. III. 50. hoc eodem die Dyrrachii data.

M. Cicero Terentiae, & Tulliolae, & Ciceroni, suis, S. P. D.

XIV. 3. *Acepi ab Aristocriso*] Iisdem consulibus, pridie kal. Decemb. Dyrrachii data: eodemque die scripsit epistolam ad Att. lib. III. 51.

P. LENTULO SPINTHERE,
 Q. METELLO NEPOTE COSS.

Anno ab Urbe condita, 696.

M. Tullius Cicero S. D. Q. Metello Nepoti Cos.

V. 4. *Litera Q. Fravris*] Hic est Q.

Metellus Nepos, de quo trib. pleb. ante diximus, qui hoc anno consul cum P. Lentulo Spinthere fuit. Petit ab eo Cicero ut se in patriam restituit: quod impetravit. Nam lib. IV. epist. ad Att. se prid. Non. Sept. hoc anno in urbem reversus scribit. Itaque ante illud tempus haec epistola scripta est.

CN. LENTULO MARCELLINO,
 L. MARCIO PHILIPPO COSS.

Anno ab Urbe condita, 697.

M. Cicero P. Lentulo Procof.

I. 1. *Ego omni officio*] P. Lentulus, qui priore anno consul Ciceronem de exilio restituerat, hoc anno, id est, Marcellino & Philippo consulibus, proconsul in Cilicia erat, cupiebatque Ptolemaum regem a suis pulsatum in regnum reducere. Hac de re quid actum sit, Cicero scribit. Id. Jan. quemadmodum ex epistola elicitur. Ex quo intelligi potest, Lentulum extremo suo consulatu esse Roma profectum. Quod ex Fenestella etiam colligitur, auctore Nonio, qui sic scribit, *Ut magistratum tribuni interunt, C. Cato turbulenti adolescentis, nec imparatus ad dicendum, concionibus assiduus invidiam & Ptolemao simul, qui jam profectus ex urbe erat, & P. Lentulo consuli, paranti jam iter, concitare faciendo quidem populi rumore capis. C. autem Catonem hoc anno tribunatum plebis gessisse, apparebit ex sequentibus etiam ad Lentulum epistolis. Tribunos vero plebis 1v. Id. Decemb. inire solitus esse, satis ex Livio Dionysioque perspicuum est.*

M. Cicero P. Lentulo S. D.

I. 2. *Id. Jan. in senatu*] Eidem Lentulo Proconsuli narrat, quid de Ptolemao reducendo sit actum ab Id. Jan. usque ad xvi. kal. Feb. quo die haec epistola data est, in qua meminit Lentuli Marcellini consulis, & Lucilii tribuni pleb. qui fuerunt hoc anno.

M. Cicero P. Lentulo S. D.

I. 3. *A Trebonio*] Eidem Lentulo proconsuli commendat negotia Trebonii, quae mul-

multa in provincia Cilicia habebat. Hanc epistolam subsequi superiorem ex eo intelligi potest, quod in quibusdam libris manu scriptis conjunctae reperuntur.

M. CICERO P. Lentulo S. D.

I. 4. *A. d. xvi. Kal. Feb.*] Eidem Lentulo narrat quae acta sint post diem xvi. kal. Feb. de re Ptolemaei. Scripta tamen est ante kal. Feb. quod inde intelligi potest, cum ait, *Senatus haberi ante Kal. Feb. per legem Papiam non potest*. Et quoniam iidem de rebus scripsit ad Q. Fratrem lib. II. xiv. kal. Feb. suspicari quis posset, eodem die hanc etiam scriptam esse, aut non ita multo post.

M. Cicero P. Lentulo S. D.

I. 5. *Tameñ nihil*] Eundem Lentulum de eadem re quid actum sit certiore facit. Haud ita multo post viii. Id. Feb. scripta est, cujus diei in hac epistola meminit, & rerum quae illo die actae sunt. Cum, si post eum diem multis diebus scripta fuisset, pluribus aliis de rebus actis eum certiore facere potuerit, de quibus agit in epistola ad Q. Fratrem xv. kal. scripta.

M. Cicero P. Lentulo S. D.

I. 6. *Quae gerantur*] Cum eodem agit de eadem re Alexandrina. Procul dubio hoc anno scripta est, praesertim cum eadem impedienda, de quibus paulo ante scripsit, commemoret.

Q. Metellus Nepos S. D. M. Ciceroni.

V. 3. *Hominis importunissimi*] Q. Metellus, qui priore anno consul Ciceronem restituit, hoc anno proconsul cum imperio in Hispania erat, Plutarcho in Caesare, & Dione, auctoribus. Itaque idem in hac epistola ait, *Ad Lollium perscripti de rationibus provincia quid vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefaceret*. Agit cum Cicerone de rebus a Clodio fratre hoc anno contra semetipsum & Ciceronem actis. Has res fuisse puto, de quibus agitur in Tom. VII.

oratione de Haruspicum responsis, quae hoc anno dicta est, teste ipso Cicerone, qui in oratione ipsa Philippi & Lentuli consulium meminit.

M. Cicero S. D. L. Lucejo Q. F.

V. 12. *Coram me secum*] Lucejus Romanam historiam scribebat. Petit igitur ab eo Cicero, ut de consulatu deque restitutione sua in patriam separatim scribat. Hanc epistolam Marcellino & Philippo consulibus esse scriptam, epistola quaedam ad Att. indicat, his consulibus data: in qua haec verba sunt, *Epistolam Lucejo quam misi, qua ves meas ut scribas rogo, fac ut ab eo sumas: valde bella est. Eumque ut appropereet adhorteris, & quod mihi se ita facturum rescripsit gratias agas*.

CN. POMPEJO MAGNO II.
 M. LICINIO CRASSO II. COSS.

Anno ab Urbe condita, 698.

M. Cicero P. Lentulo Procof. S. D.

I. 7. *Legi tuas literas*] Initio secundi consulatus Pompeii & Crassi, qui hoc anno ex interregno consules facti sunt, (Appiano & Dione auctoribus) scripta est haec epistola. Quod inde intelligi potest, cum inquit, *Spem dium Cesari datum, & ne succederetur*. Hoc enim initio consulatus sui secundi Pompejum egisse scribit App. & Dio. Scripta autem videtur ante mens. April. quia lib. IV. ad Att. scribit April. mense rumore fuisse Ptolemaei, Ptolemaei esse in regno. In hac autem epistola reductionem ejus Lentulum habere posse ait. Reductum autem esse Pompejo & Crasso coff. tradit Dio lib. XXXIX. Praeterea quod ait in hac epistola, *quod mihi de filia & de Crasspede gratularis*, ad Q. Fratrem lib. II. scribit, prid. Non. Aprilis, Marcellino & Philippo coff. Tulliam Crasspedi desponsatam.

M. Cicero P. Lentulo Procof. S. D.

I. 8. *De omnibus rebus*] Haec etiam scri-

610 HIERONYMI
scripta est Crasso & Pompejo coff. Hos enim notat, cum ait, *res omnes sunt in amicorum nostrorum potestate*. Item, *otium nobis exoptandum est, quod ii, qui potuerunt rebus, praestaturi videntur*. Item, *Pompejum tibi amicum esse cognovi, & eo tu consule, quantum ego perficio, que vales, gnificat*, adhuc non reditum regem significat: quem tamen hoc eodem anno reditum esse a Gabinio proconsule Syriae scribit (ut dixi) Dio.

M. Cicero M. Mario S. D.

VII. 1. *Si te dolor*] Marius in agris erat, Cicero Romae. Minuit ei voluptatem ludorum, quos Pompejus consul II. id est hoc anno, edidit, quibus Marius non affuit. De quibus ludis latius scribit Dio lib. XXXVIII. in secundo consulatu Pompeji.

M. Cicero C. Sextilio Rufo Proquaestori S. D.

XIII. 48. *Omnes tibi commendo Cyprios*] Hic C. Sextilius primus Cyprum pro quaestore rexit, ut hac epistola scribit Cicero. Cum autem M. Cato, Dione auctore, superiore anno, Philippo & Marcellino coff. ex Cypro redierit, in quam Gabinio & Pisono coff. profectus erat, eamque interim in provinciae formam redegerat: profecto apparet, hunc Sextilium hoc anno in Cypro fuisse: praesertim vero, cum mentionem faciat legis P. Lentuli, qui biennio ante consul fuit. Huic ergo commendat Cicero omnes Cyprios, sed maxime Paphios. Neque vero pro certo rem affirmamus.

L. DOMITIO AHENOBARBO, AP. CLAUDIO PULCHRO COSS.

Anno ab Urbe condita, 699.

M. Tullius Cicero M. Licinio P. F. Crasso S. D.

V. 8. *Quantum meum studium*] M. Crassus priore anno consul Syriae provinciam adeptus, in eam eodem anno invitis & obnuntiantibus tribunis plebis profectus e-

RAGAZONI
rat, auctore Dione, & Plutarcho. Cicero autem hujus anni initio pro eo egit in Senatu, cum consulibus Ap. Claudio & L. Domitio. Quid autem egerit, ad Crassum hac epistola in provinciam scribit. De eadem etiam contentione, & defensione Crassus loquitur in epistola longa ad Lentulum, (quae extremo hoc anno, ut ostendat, scripta est) ita, *Crassi causam, magna illius commendatione susceptam, defendi in Senatu*.

M. Tullius Cicero C. Caesari Imp. S. D.

VII. 5. *Vide, quam mihi persuaserim*] C. Caesari jam quintum annum pro consule bellum gerebat in Gallia, cum ad eum cum his literis C. Trebatium misit Cicero. Milium autem esse Domitio & Claudio coff. hinc intelligi potest, quod cum hac epistolam scripsit, Balbus erat Romae. Quod significat, cum ait, *subtilissimus mazus & ego & Balbus*. Idem autem Balbus erat Romae his consulibus, Id. Jan. quemadmodum ex epistola ad Q. Fratrem lib. II. intelligi potest, cujus initium est, *Gaudeo tibi iacundus esse*. At Trebatium iisdem consulibus est in Gallia, mense Maio: ut elicitur ex epistola ad Q. Fratrem, quae incipit, *A. d. III Non. Jun.* ubi haec verba sunt, *Caesar, Trebatium quod ad se miserim, persulse & humaniter etiam mihi gratias egit*. Profectus est autem iisdem consulibus Q. Frater ad Caesarem post Trebatium, ante mensem Junium. Quod indicat epistola ad eum proficentem scripta, cujus initium est, *Duas aabuc*. In qua extrema haec verba sunt, *Trebatium ut valde ames, te valde vogo*.

M. Cicero Trebatio S. D.

VII. 6. *In omnibus meis epistolis*] Cum hac epistola scripta est, Trebatius erat in Gallia cum Caesare, itemque Balbus, quia ait, *in omnibus meis epistolis, quas ad Caesarem aut ad Balbum mitto*. Hortatur eum ut desiderium urbis deponat, monetque ne in Britannia se decipi pariat. Bis autem in Britanniam trajecit Caesari: primum priore anno Pompejo & Crasso coff. Dione auctore lib. XXXIX. iterum hoc anno, Do-

COMMENTARIUS.
Domitio & Claudio coff. Dione auctore lib. XL. Itaque cum suspicaretur Trebatium cum Caesare in Britanniam trajecturum, hac scribit. Si quidem in epistola quadam ad Att. lib. IV. his coff. data, ait, *ex Q. Fratri literis jam suspicor Caesarem esse in Britannia*.

M. Cicero Trebatio S. D.

VII. 7. *Ego te commendare non desisto*] Trebatium item de Britannia monet, ut si utile sit in eam trajicere, trajiciat: sin minus, in Gallia maneat. Meminit item literarum, quas a Q. Fratre multas accipit: de quibus ante diximus.

Cicero Trebatio S. D.

VII. 8. *Scripti ad me Caesar*] Scribit se accepisse literas a Caesare, quibus eum sibi familiarem futurum affirmat. Has autem epistolas se accepisse ait a. d. III Non. Jan. ad Q. Fratrem scribens, his verbis, *Caesar, Trebatium quod ad se miserim, persulse & humaniter etiam mihi gratias egit*. Videtur suspicari, eum aut profectum jam, aut profecturum in Britanniam. Quia ait, *ego vestras Britannicas literas expecto*.

Cicero Trebatio S. D.

VII. 17. *Ex tuis literis*] Haec epistola superiorem sequitur: quia in illa suspicari videbatur eum profecturum esse in Britanniam: in hac vero profectum eum non esse, videtur scire, cum ait, *in Britanniam te non esse profectum gaudeo*. Ubi sit biematurus, scribas ad me velim. Caesarem porro a. d. vi. kal. Oct. exercitum Britannia reportasse scribit Cicero ad Att. l. IV.

Cicero Trebatio S. D.

VII. 9. *Jamdud ignoro quid agas*] Querit item ab eo ubi sit hiematurus.

Cicero Trebatio S. D.

VII. 10. *Legi tuas literas*] Extremo hoc eodem anno videtur scripta haec epistola: quia ait, *veruo ne frigeas in bibernis: quamobrem camino luculento utendam*

611
conso. In Britanniam item eum non esse profectum, se scire significat, cum ait, *quod si in Britanniam quoque profectus esses, nemo te in illa tanta insula peritior fuisset*.

Cicero Trebatio S. D.

VII. 16. *In equo Trojano*] Haec item prope anni finem scripta videtur: quia ait, *nunc vero in hibernis injectus mihi videris*. Item, *ecquid in Italiam venturi sis hac hieme, fac plane sciam*. Item non transisse eum in Britanniam, se scire significat, cum inquit, *In Britannia non nimis quid. Id. per te praebuisti*.

M. T. Cicero P. Lentulo Procol. S. P. D.

I. 9. *Perjucunda*] P. Lentulus pro consule adhuc Ciliciam gerebat. Ap. Claudio consule scripta est: ex his verbis, *Appius dixit, sese, si licitum esset, legem Curiantam ferre, fortiturum esse cum collega provinciam: si curianta lex non esset, comparaturum cum collega, ibique successurum*. Legem Curiantam consuli ferre opus esse, necesse non est. Hac eadem de re scribit etiam ad Q. Fratrem v. Id. Oct. his coff. ut omnino extremo hoc anno hac epistola scripta esse videatur. Exponit quaerenti Lentulo, cur Vatinius, Crassumque inimicos ante suos, defenderit.

M. T. Cicero S. D. L. Valerio Jurifconsulto.

I. 10. *Cur enim tibi hoc non gnificaveris*] Commendat Lentulo proconsuli Ciliciae Valerium, qui in Cilicia erat. Credo autem commendasse eum in extremo consulatu eius: nam eundem commendat etiam Ap. Claudio proconsuli, successori Lentuli, in prima ad eum epistola.

INTERREGNUM SEX MENSIV ANTE CN. VALERIUM CALVINUM, M. VALERIUM MESSALAM COSS.

Anno ab Urbe condita, 700.

H h h h 2

Ci-

Cicero Trebatio S. D.

VII. 11. *Nisi ante Roma*] Trebatius in Gallia erat. Hoc autem anno per sex menses interregnum fuit sine consilibus, ut ait Dio lib. XL. Inde in reliquum anni creati sunt consules, Cn. Domitius Calvinus, & M. Valerius Messala. Hanc autem epistolam per interregnum illud scriptam esse, ex his verbis intelligi potest, *quis enim ut interregis jurisconsultum desiderat?*

M. T. Cicero C. Curioni S. P. D.

II. 1. *Quoniam me nomine*] C. Curio in Asia erat, ut ex ea epistola apparet, cujus initium est, *Nondum erat audientia*: cum ait, *& te jam ex Asia Romana versus profectum esse constaret*. Fuisse autem in Asia cum potestate, declarant verba illius epistolae quae incipit, *Haec negotia quae sunt, vel quod excelso & illustri loco sit laus tua, in plurimorum & sociorum & civium conspectu*. Verisimile autem est quosorem fuisse, quia paucis post annis fuit Tribunus plebis: ante tribunatum autem caperebat quaesturam. Quotopere autem & focios, & cives Romanos publicanos, qui in Asia negotiabantur, juvare & vixare possent quaestores, apparet ex P. Uulio, quaestore Q. Mucii Scaevolae: quem iudicio equites Romani damnarunt, quod Aelianus a publicanorum iniuriis defenderat. Priores haec epistolae, quo anno scriptae sint, ex earum verbis non liquet: illud tantum constat, epistolam illam, *Nondum erat audientia*, scriptam esse hoc anno, Calvino & Messala coiff. quia in ea commendat Curioni ex Asia Romam decedenti Milonem, consulatus candidatum hoc anno: Dione, Appiano, & Padiano, auctoribus. Cum autem in omnibus epistolis ante illam agat de reductu ejus, eodem forte anno omnes scriptae esse videri poterunt, antequam Curio ex Asia decederet. Si quidem in hac ait, *ego te abfuisse tantum a nobis gaudeo*. Haec certe praecedat reliquis, quod in ea Curionem a se requisivisse literas scribit.

M. T. Cicero C. Curioni S. P. D.

II. 2. *Gravi teste*] Agit cum Curione absente de obitu patris ejus.

M. T. Cicero C. Curioni S. P. D.

II. 3. *Rupe studium*] Hujus epistolae cum superioris conjunctionum fere argumentum est. Agit enim de ludis funebribus in honorem patris Curionis edendis, eosque in adventum ejus differendos suadet. Ludorum spectandorum fatietate omnes defesos ait, propter magnificentissimos (ut puto) ludos, quos Pompeius in secundo suo consulatu paulo ante dedit.

M. Cicero Trebatio S. D.

VII. 12. *Mirabar quid esset*] Epicureum factum esse Trebatium se audisse ait a Panfa. Rogat item ut ad se scribat quid agat: ut in superiore ad eundem Trebatium.

M. Cicero Trebatio S. D.

VII. 13. *Adone me injustum*] Haec epistola his certe consulis scripta est. Nam monet Trebatium ut viret Treviros, quibuscum bellavit Caesar hoc anno, Dione auctore. Scripta est autem a. d. 111 Non. Mart. ergo per interregnum.

Cicero Trebatio S. D.

VII. 15. *Quam sint morosi*] Ante, se moleste tulisse ait quod Trebatius in Gallia invitus esset: nunc dolore quod illic sit liberent. Invitum autem fuisse ibi Trebatium, intelligitur fere ex omnibus superioribus epistolis.

Cicero Trebatio S. D.

VII. 18. *Accepi a te aliquot epistolas*] In hac item significat, se cognovisse quam forti animo militiam ferat, contra quam ille antea fecerat. Data est vi Id. Apr. de Pontino.

M. T.

M. T. Cicero C. Curioni S. P. D.

II. 4. *Epistolarum genera*] Hortatur Curionem ad laudem, & maximam esse ejus expectationem ait. Rempublicam afflictam esse innuit: forte quod sine consilibus esset, nec comitia consularia haberi civili contentione possent. Scripta est certe post superiores: quia inquit, *ut ea clausula qua soleo, teque ad studium summe laudis cohortabor*. Hac autem clausula usus est prima & tertia ante epistola.

M. T. Cicero C. Curioni S. P. D.

II. 5. *Haec negotia*] Admirabilem expectationem ejus reditus esse ait. De Republica afflictata eadem repetit.

M. Cicero S. P. D. P.
Sextio P. F.

V. 17. *Non oblivione*] Haec epistola sine dubio scripta est post reditum Curionis ab exilio: quia ait, *Et proxime, recentis adventu meo, cum veni aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem, tamen nulla te saluti tuae desui: cuiusque eo tempore invidia annonae inimici non solum mei, verum etiam amicorum meorum, plus valesset*, &c. Nam invidiam annonae, quae gravior facta erat post reditum Curionis, fecit Claudius & Cicero, & amicis ejus. Est autem intelligendum, tria judicia commemorari in hac epistola a Curione: unum, quo, cum esset Sextius quaestor C. Antonii proconsulis Macedoniae, accusabatur una cum proconsule suo de repetendis, ut supra dictum est: alterum, de ambitu: tertium, de vi: ut scribit ad Q. Fratrem, Marcelino & Philippo coiff. In primo judicio ait se defendisse eum: cum inquit, *primis illis temporibus, quibus in invidiam abiens & in crimen vocabare, defendi*. Iudicio de vi est absolutus, defendente Curione: quia scribit ad Q. Fratrem, epistola scripta Lentulo & Philippo coiff. ita: *Sextius noster absolutus est xxi. Id. Mart.* Tertio judicio de ambitu est condemnatus, de quo eum consolatur in hac epistola: cum ait, *iniquitas totius iudicii, multaque*

alia republicae vitia, plus quam causa ipsa veritasque, valuisse. Cum ergo damnatus illo judicio exularet Sextius, ad eum scripsit hanc epistolam Cicero consolandi causa. Quia vero ait, *non oblivione amicitiae nostrae, neque intermissionis consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas literas misi*. Et paulo post, *cum vero & intervallo jam satis longum fuisset*, significat aliquot tempora intercessisse post ejus exilium, de quibus non scripserat. Item quia ait, *illud utinam, ne vere scriberem, ea se republica cedere, in qua neminem prudentem res ulla delectat*: propterea in eam opinionem adducor ut credam, scriptam esse hanc epistolam biennio post quam Sextius damnatus fuerat: cum propter seditiones civiles consules creati non possent, sed interregna alia ex aliis inirentur. Quod hoc tempore factum est. Quomobrem hic ponendam esse hanc epistolam, nihil tam affirmantes, duximus.

CN. DOMITIO CALVINO,
M. VALERIO MESSALA COSS.
In reliquum anni.

Cicero Trebatio S. D.

VII. 14. *Chrypsippus Vellius*] Adventante aestate scripta est, Calvino & Messala coiff. quia ait, *sic estis timor te debilitat, aliquid excogitas, ut festis de Britannia*. In quam scilicet traiecit cum Caesare anno superiore noluit.

M. T. Cicero C. Curioni
S. P. D.

II. 6. *Nondum erat audientia*] Superioribus proximis ad Curionem literis magnum esse reditus ejus expectationem significavit: in hac autem eum ipsum Romam adventare ait. Itaque huic adventanti Milonem commendat, qui in annum sequentem consulatum peribat, Dione, Appiano, Padiano auctoribus.

CN. POMPEJO MAGNO III. COSS.
SINE COLLEGA.
Anno ab Urbe condita, 701.

[M. Ci.

M. Cicero M. Mario S. D.

VII. 2. *Mandatum tuum*] Hoc anno cum civili contentione consularia comitia haberi non potuissent, quibus Milo, Hypsæus & Scipio petebant, interregnum fuit usque ad v. kal. Mart. quo die Cn. Pompejus Magnus consul creatus statim inivit, auctore Padiano in Milonianam. Hæc igitur epistola Pompejo III. cof. scripta est, quia de nece Clodii agit, hoc anno per interregnum commissa, & de novis legibus, quas tulit Pompejus III. consul: ut ait Padianus his verbis, *Pompejus statim consulatum inivit, deinde ante diem tertium de legibus novis ferendis vetulis. Eadem & de legibus & de judiciis Appian. lib. II. & Dio lib. XL. quæ nunc Cicero. Præterea de T. Munacio Plancio Bursæ damnato agit: de quo etiam Dio in tertio consulatu Pompeji. Damnatus est autem quod curiam incenderat in funere Claudii, teste Dione.*

M. Cicero S. D. T. Fabio.

V. 18. *Esti egomet*] Quanquam non admodum certa est hujus epistolæ sedes, tamen ante bellum civile Cæsaris scripta esse videtur. Quod ex his verbis intelligi potest, *Ea denique videtur conditio impendete legum, judiciorum, temporum, ut optime actum cum eo videatur esse, qui quam levissima pena ab hac republica discesserit.* Consolatur autem Fabium de repulsa lata: quam repulsam ipse videtur tulisse Pompejo III. consule, rempublicam extraordinaria cum potestate administrante. Quod videtur his verbis significari, *et cum unum sit iudicium ex tam multis quod reprehendatur, ut quod una sententia eaque dubia potentia alicujus condonatum existimetur, omnibus his de causis debes istam molestiam quam lenissime ferre.*

M. T. Cicero T. Titio, T. F.
Legato S.

XIII. 75. *Est non dubio quin*] T. Titius legatus erat rei frumentariae curandæ. Commendat ei C. Avianum, ut commo- det ei de loco quo deportet frumentum:

ut puto in Sicilia. Nam &, C. Avianus in Sicilia est, charta 232. & Sicilia horreum populi Romani solet esse. Sedes hæc videtur esse hujus epistolæ, quod ait se hoc idem obtinuisse per triennium, dum Pompeius ei negotio præsit. Pompejus autem, Lentulo & Metello cof. rem frumentariam in quinquennium esse adeptus, Dione auctore: quo expleto, facile hoc anno alius successit cum hoc Titio legato. Conjectura tamen est.

SER. SULPICIO RUFO,
M. CLAUDIO MARCELLO COSS.
Anno ab Urbe condita, 702.

M. T. Cicero Ap. Pulchro
Imp. S. P. D.

III. 1. *Si ipsa respublica*] Appius Claudius proconsul erat in Cilicia, successeratque ante biennium Lentulo: Cicero Romæ erat. Hujus autem epistolæ quamquam incerta sedes est, tamen illud affirmari posse videtur, non initio proconsulatus Appii missam esse, cum imperator, non proconsul, in titulo epistolæ nominetur. Scripta est certe antequam Ciceroni obtigisset ut Appio in provincia succederet. Successit enim his iisdem consulibus, ut infra apparebit. De reconciliata gratia agit, quæ p. Clodii Fratris eius causa fuerat interrupta. Redierat autem in gratiam cum eo tum cum consul esset. Ut eodem anno in epistola longa scriptis ad Lentulum.

M. T. Cicero Procof. Ap. Pulchro
Imp. S. P. D.

III. 2. *Cum & contra*] Nunciat Appio Claudio proconsuli Ciliciæ, sibi obtigisse ut ei in provincia succederet. Rogat eum ut sibi provinciam quam expeditissimam tradere velit. Romæ adhuc erat Cicero, ut in sequenti ait. Non videtur autem proconsul esse nominandus, nisi posteaquam aut in provinciam pervenit, aut certe imperium ad urbem accepit.

M. T.

M. T. Cicero Procof. Ap. Claudio
Pulchro Imp. S. P. D.

III. 3. *A. d. xi. Kal. Jun.*] Scripta est tum cum in Ciliciam proficerebatur successurus Appio, mense Majo: quemadmodum ex epistolarum ad Att. lib. V. intelligi potest. Fuit autem in Tusculano cum Attico Non. Maji. Inde Arpino, Arcano, Aquino, Cumano, Pompejano, Trebulanò peragratis, Beneventum venit a. d. v. Id. Maji, Tarentum autem a. d. xv. kal. Jun. At vero Brundisium a. d. xi. kal. Jun. quemadmodum in hac epistola scribit. Ergo post xi. kal. Jun. scripta: est tamen ante kal. Jun. Si quidem ait, se C. Pontinium legatum expectare Brundisii, eumque ante kal. Jun. venturum arbitrari. De quo sic scribit etiam ad Att. lib. V. *Pontinio restæ scribit. Est enim ita, ut si ante kal. Jun. Brundisii futurus sit, minus urgendi fuerint M. Annii & Tullii.*

M. Cælius M. Ciceroni S. D.

VIII. 1. *Quod tibi decedenti*] Cælius Ciceronem proconsulem in provinciam proficentem certiorum facit de rebus urbanis, quemadmodum ei decedenti pollicitus erat se facturum. Scripta est post ix. kal. Jun. sed tamen ante kal. Jun. quia ait, *te a. d. ix. kal. Jun. substrani disspirare perisse.* Item, *Marcellus consul provinciarum relationem in Kal. Jun. distulit.*

M. T. Cicero Procof. Ap. Pulchro
Imp. S. P. D.

III. 4. *Pridie Non. Jun.*] Scripta est post diem prid. Non. Jun. quo die se suis- se etiam Brundisii significat in epistola ipsa.

M. Cicero C. Memmio S. D.

XIII. 1. *Esti non satis*] C. Memmius Pompejo III. cof. de ambitu condemnatus, Athenis nunc exulabat. Quo Cicero venerat a. d. vi. kal. Quint. ut est in epistolis ad Att. Ibi cum videre Memmium exulantem non potuisset, (quod se prid. quam Athenas venerat Cicero, Mitylenas contulisset) scribit ad eum, doletque se

non potuisse cum Athenis videre: petit autem ab eo ut Patroni cuidam commo- det. Qua de re sic ad Att. lib. V. *Commotus visum est & Xenoni, & post ipsi Patroni, me ad Memmium scribere, (qui prid. quam ego Athenas veni, Mitylenas profectus erat) ut si ad suas scriberet, posse id sua voluntate fieri.*

M. Cicero C. Memmio.

XIII. 2. *C. Aviano Evandro*] Ad eundem Memmium scribit, atque ei commendat Avianum statuarium: ut ei de habitatione accommo- det. Scripta est ante Kal. Quint. quia inquit Aviano subitum esse remigrare Kal. Quint.

M. T. Cicero Procof. M. Cælio
S. P. D.

II. 8. *Quid? ut me hoc tibi*] Cicero Athenis profectus est prid. Non. Quint. cum ibi decem dies ipso fuisset. Ad Att. eo die Athenis proficentem hanc epistolam scripsit, ut ex ipsa epistola apparet. Respondet epistolæ Cælii superiori, cujus initium est, *Quod tibi.*

M. Cælius M. Ciceroni S. D.

VIII. 2. *Certe inquam*] Certiorem facit Ciceronem absentem de rebus urbanis. Id est, Messalam absolutum, Marcelli impetus resedisse, Hirrum secum adlitem petere. Mandat ut, si ædilis creatus fuerit, sibi curet pantheras: & syngrapham Sittianam ei commendat.

M. Cælius M. Ciceroni S. D.

VIII. 3. *Est-ne? vici*] Nuntiat item se in ædilitate competitorem habere Hirrum.

M. T. Cicero Procof. Ap.
Pulchro Imp. S. P. D.

III. 5. *Tralles veni*] Cicero proficentem in Ciliciam, Ephesum venit, xi. kal. Sext. Att. Tralles vi. kal. Sext. ex hac epistola. Laodiceam in provinciam pridie Kal. Sext. Att. Fam. Hanc scripsit post

vī Kal. Sext. ante prid. kal. Sext. quia ait se putare illo die futurum Laodiceæ. De conveniendo in provincia Appio agit.

M. Cælius M. Ciceroni S. D.

VIII. 4. *Invidio tibi*] Scripta est kal. Sext. ut adscriptum est in extrema epistola. Nuntiat de rebus urbanis: ut C. Marcellum consulem designatum esse, Curionem petere tribunalum plebis: comitia adilitia, quibus ipse petebat, nondum esse habita. Pantheras & syngropham Sitanam ei commendat.

M. Cælius M. Ciceroni S. D.

VIII. 5. *Qua tu cura sis*] Timere se ait de copiis Ciceronis, si Parthi moveant. Optat ei tantum belli, quo triumphum consequi possit. Curionem designatum tribunalum plebis nuntiat. Nihil de suis comitiis adilitis ait: nondum autem habita fuisse videntur.

M. Cælius M. Ciceroni S. D.

VIII. 6. *Sic tu inquit*] Nuntiat se vicisse competitorum Hirrum, & adilem se factum. Rogat item eum de pantheris: sequæ a. d. iv Non. Sept. hanc dedisse ait.

M. Cicero Procof. S. D.
M. Marcello Cof.

XV. 9. *Te & pietatis*] Cum accepisset a Cælio comitiis consularibus C. Marcellum consulem factum, gratulatur M. Marcello consuli de C. Marcello fratre ejus patruæ in insequentem annum consule designato. Quia vero de Parthis nuntiarī aliquid ait, neque se publice adhuc ea de re scribere velle, propterea hæc epistola videtur præcedere eam quam publice misit, in qua de Parthis nuntiat.

M. Cicero Procof. C. Marcello
Cof. Def. S. D.

XV. 7. *Maxima sum lætitia*] Gratulatur ei quod consul designatus sit.

M. Cicero Procof. C. Marcello
Collegæ S. D.

XV. 8. *Marcellum tuum*] Gratulatur C. Marcello collegæ in anguratu de C. Marcello filio consule designato.

M. Cicero Imp. L. Paulo
Cof. Def. S. D.

XV. 12. *Est mihi nunquam*] Gratulatur L. Paulo cof. de consulatu. Hæc quatuor epistolæ gratulationis eodem (ut putato) die scriptæ sunt. Non videtur autem in titulo epistolæ Imperator appellandus, quod nondum in Amanum rem gesserit.

M. T. M. F. Cicero Procof. S. D.
Cof. Præt. Trib. Pl.
S. P. Q. R.

XV. 2. *Si vos bene valeatis, bene est: ego quidem valeo. Cum prid. Kal. Sext.*] Quod negarat paulo ante, cum scriberet ad M. Marcellum consulem, se adhuc de Parthico metu publice scribere velle, id nunc facit. Nuntiat enim Senatui, ut venerit in provinciam prid. kal. Sext. ut accepto nuntio de bello a Parthis in Syriam illato, iter in Ciliciam per Cappadociam facere cœperit. Cum autem hæc scripsit, in Ciliciam per Cappadociam tendebat.

M. T. Cicero Procof. Ap.
Pulchro Imp. S. P. D.

III. 6. *Cum meum factum*] Eodem tempore scripta est atque superior: quia ait, se prid. kal. Sext. in provinciam venisse, prid. kal. Sept. ab Iconio castra movisse, iter in Ciliciam per Cappadociam facere. Agit cum Appio de ratione conveniendi eum in provincia.

Cicero Imp. S. D. M. Catoni.

XV. 3. *Cum ad me legati*] Nuntiat quemadmodum legati ab Antiocho Commageno ad se venerint in castra ad Iconium

COMMENTARIUS. 617
nium a. d. iiii Kal. Sept. & nuntiarint regis Parthorum filium cum magnis Parthorum copiis ad Euphratem venisse: se tamen de hac re nihil publice scribere. Non videtur autem imperator esse appellandus in titulo epistolæ, sed proconsul, ob causam quam ante diximus. Præterea vero mendose est in epistola, se in castris ad Iconium conventum esse a legatis a. d. iiii Non. Sept. Si quidem ad Att. scribit se Iulustræ exercitum apud Iconium iiii kal. Sept. & ad Appium, castra movisse ab Iconio prid. kal. Sept.

M. T. M. F. Cicero Procof.
S. P. D. Cof. Præt. Trib. Pl.
S. P. Q. R.

XV. 1. *Si vos bene valeatis, bene est: ego quidem valeo. Est non dubie*] Ter ante Romam scripsit de metu Parthico: primo ad M. Marcellum consulem obscurissime: qua in epistola negavit se ad eum de ea re scribere velle, ne publice, cum ad consulem scriberet, scribere videretur. Deinde eadem illa ad Senatium, id est, quemadmodum de bello a Parthis in Syriam illato quotidie & nuntii & literæ afferrentur: qua in epistola ait, se cum exercitu, per Cappadociam partem eam quæ cum Cilicia continens est, iter fecisse, castraque ad Cybistæ, quod oppidum est ad montem Taurum, locasse. Tertio in epistola ad Catonem, qua ait, se in castris ad Iconium a. d. iiii kal. Sept. accepisse a legatis Antiochi Commageni regis Parthorum filium Euphratem transire cepisse: ea tamen de re nihil publice scripsisse. Quarto nunc ad Senatium scribit, atque se non solum a legatis Commageni regis, Parthos Euphratem transire cepisse audisse, sed etiam a. d. xiiii kal. Oct. cum exercitum in Ciliciam duceret, a Tarcondimoto accepisse Parthos item Euphratem transisse. Ergo quæ negarat Catoni se publice scripsisse, nunc quia certiora habet, scribit. Se ad Taurum instituisse ducere ait. Hanc epistolam de Parthico tumultu recitatam in Senatu Non. Oct. scribit ad Att.

M. Cælius M. Cicero S. D.

VIII. 8. *Est de republica*] Narrat se

TARIUS. 617
natus-consulata facta prid. Kal. Oct. ut C. Marcellus, L. Paulus cof. def. ad Kal. Mart. (quæ futura essent in suo consulatu) de provinciis Gallis referant ad Senatium.

M. T. Cicero Procof. M. Cælio
Rufo Ædili Cur. Def.
S. P. D.

II. 9. *Plurimum tibi*] Respondet epistolæ Cælii, cuius initium est, *Sic tu, inquit, Hirrum trahisti?* Gratulatur ei quod ædilis factus sit, & serius se hoc facere ait, quia sero audierit. In iis enim & locis esse, quo & propter longinquitatem & propter latrocinia tardissime omnia perferantur. Erat autem fortasse ad montem Taurum, de quo superiore epistola.

M. T. Cicero Procof. S. D.
Ap. Pulchro.

III. 8. *Est, quantum*] Cicero Tarsum venit, Ciliciam urbem, iiii Non. Oct. Att. Tarso Amanum versus profectus est Non. Oct. ex hac epistola. Postridie ejus diei hanc epistolam scripsit, ut in hac ait. Querelis quibusdam Appii responderet. De Parthis quod falso nuntiatum erat Romæ, ita querenti Appio responderet, *De Parthis quod queris, fuisse nullus puto. Arabes qui fuerunt admixti Parthis ornati, dicuntur omnes reverisse. Hostem esse in Syria negant ullum.*

M. T. Cicero Imp. M. Cælio
Rufo Ædili Cur. Def.
S. P. D.

II. 10. *Tu vide*] Cicero a. d. iiii. Idus Octob. in Amanum montem venit: in eo rem bene gessit, apud Issum Imperator appellatus est. *Fam. Att.* Cum hanc epistolam scripsit, in eo quintum & vigesimum jam diem Pindenissum oppidum oppugnabat, id est xvi. kal. Decemb. Nam Pindenissum captum est Saturnalibus, ut scribit ad Att. id est xiv. kal. Jan. cum per septem & quinquaginta dies illud oppugnasset, ut ait in epistola ad Catonem. Nullas se a Cælio accepisse literas ait, postea quam ædilis factus est. Neque enim

dum accepisse videtur eas, quarum initium est, *Esti de republica.*

M. Caelius M. Ciceroni S. D.

VIII. 10. *Sane quam*] Hæc epist. scripta est a. d. xiv kal. Decemb. ut ex ipsa apparet, in qua agit de falso metu Parthico a Cassio nunciato, qui Arabas ornatu Parthico in provinciam immisisse credebatur. Qua de re scripsit superiore etiam epistola ad Appium, post. Non. Oct.

M. T. Cicero Procof. C. Curioni Trib. Pl. S. P. D.

II. 7. *Sera gratulatio*] Gratulatur Curioni de tribunatu plebis, serius, ut ait, quia longius abest. Scripta est hæc epistola post captum Pindenium, id est, post xiv. kal. Jan. Quod intelligi potest ex his verbis, *Pancis diebus eram missurus donesticos tabellarios, ut quoniam sane feliciter & ex mea sententia temp. gessimus, unis literis totius ætatis res gestas ad Senatum perscriberem.*

M. Cicero Volumnio S. D.

VII. 32. *Quod sine prænominis*] Hæc epistola scripta esse videtur Decembri mense: quia meminit Curionis Trib. pleb. cum ait, *Cupio vestrum illum amicum in Tribunatu quamplurimum habere gravitatis.* Dolet, post discessum suum omnia omnium diela in se conferri.

M. Cicero Q. Thermo Proprat. S.

XIII. 53. *L. Genucilio Curvo*] Q. Thermo proproator erat Asia tum cum Cicero proconsul erat Cilicia, quemadmodum ex sequentibus epistolis aperte apparebit. Commendat ei hæc epistola L. Genucillum. Quo autem mente eam scripserit, ex verbis eius non liquet.

Cicero Thermo Proprat. S.

XIII. 56. *Clodius Pulchellus*] Incertum sit an hæc epistola scripta sit ante rem

gestam a Cicerone in Amano, an vero posteaquam gessit. Illud non dubium est, scripsam esse postquam Epheso profectus est. Ephesum autem venit xi kal. Sext. Att. liquidem ait, *Dixerat mihi Euthydemus cum Ephesi essem.*

Cicero Thermo Proprat. S.

XIII. 55. *Esti mihi videor*] M. Antoneus legatus Ciceronis rei sue causa profectus erat ad Thermum proproatorem Asia, quemadmodum apparet ex epistola ad Thermum, cuius initium est, *Quo magis.* Profectus autem videtur esse post rem a Cicerone in Amano monte gestam: quia ait, *Tum vero posteaquam mecum in bello ac in re militari fui, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me benevolentiam cognovi, ut hominem plus faciam.* Hunc ergo commendat Thermo.

M. Cicero P. Silio Proprat. S. D.

XIII. 61. *T. Pinnio*] Illud satis constare videtur, hunc Silium in provincia eodem tempore fuisse, atque Ciceronem: quia ait ipse Cicero ad Silium, *magnum thesaurum habet ista provincia, non ut hæc nostra.* Item videtur eodem tempore fuisse in provincia quo Cicero & Thermus in Cilicia & Asia, & Bibulus in Syria, errant: quia scribit ad Att. *Thermum, Silium vere audis laudari. Valde de se bene se gerunt. Adde M. Nonium, Bonium, Bibulum, me, si voles.* Quamquam eo in loco mendose legitur *Silium*, meo quidem iudicio. Provincia vero in qua erat Silius, videtur fuisse Bithynia, in qua sunt Nicæenses, quorum in hac epistola meminit. Itaque hæc omnes epistolæ scriptæ ad Silium proproatorem, scriptæ sunt a Cicerone ex provincia: quibus vero mensibus, non liquet.

M. Cicero P. Silio Proprat. S. D.

XIII. 62. *Et in Atillii negotio*] Gratias agit Silio de Atillio & commendat Q. fratrem. Ostendit autem se in provincia esse, cum ait, *cum enim sero venissem.*

M. Ci-

M. Cicero P. Silio Proprat. S. D.

XIII. 63. *Non putavi*] Commendat ei C. Lenium. Ostendit se esse in provincia, cum ait, *Ego cum a me invitisimus dimissi, quod consilio ejus fidei ac bono libenter utebar.* Rogat eum ut ad se confectis ejus negotiis quamprimum remittat.

M. Cicero P. Silio Proprat. S. D.

XIII. 64. *Nero meus*] Commendat Silio Nerone, & quosdam ejus familiares.

M. Cicero Crassipedi S. P. D.

X. 9. *Quamquam tibi presens*] Difficile est de vera hujus epistolæ sede aliquid affirmare: sed tamen duplici conjectura ducor ut credam hoc tempore scriptam esse: altera, quod is Crassipes, quæstor Bithyniæ fuisse videtur, cum ait, *Cujus rei quantam potestatem Quæstor habeat, non sum ignarus: ut Quæstor esse C. Silii proproatoris Bithyniæ videatur.* Altera est, quod utrique commendat socios Bithynicos familiares suos: in primis autem Crassipedi P. Rupiliam, magistrum in ea societate: C. vero Silio P. Terentium Hysponem, qui operas in scriptura pro magistro daret, ut in sequenti epistola. Ex quibus intelligi potest id quod initio diximus, cum hoc tempore quo Silius proproator erat in Bithynia, scriptam esse hanc epistolam, tum vero Crassipedi Silii in Bithynia fuisse quæstorem.

M. Cicero P. Silio Proprat. S. D.

XIII. 65. *Cum P. Terentio Hyspone*] Commendat P. Terentium Hysponem, qui in Bithynica societate operas in scriptura pro magistro daret. De cujus negotio se egisse ait cum Ephesio cum fuit Ephesi in Ciliciam veniens.

Cicero Silio S. P. D.

XIII. 47. *Quid ego tibi commendem eum*

Commendat ei Egnatium. Quamquam non est adscriptum *Proproatori*, tamen idem Silius videtur esse. Videturque hæc epistola subsequi superiores, quia ait, *sed hæc volumina.*

L. ÆMILIO PAULO, C. CLAUDIO MARCELLO COSS. Anno ab Urbe condita, 703.

M. Cicero Imp. C. Catoni S. D.

XV. 4. *Summa tua auctoritas*] Jam Cicero æstivis confectis Q. fratrem legatum hybernis & Ciliciæ præfecerat. Inde in Asiam Tharso Non. Jan. reverti erat: *Att.* Tum igitur hanc epistolam scripsit, in qua omnes res a se gestas in Amano monte exponit. Se Pindenium cepisse nuntiat, exercitum in hyberna dimisisse. Q. fratrem provinciam præfesse. Supplicationem propterea ut sibi Cato decernat petit.

M. Cicero Imp. C. Marcello C. F. Cof. S. P. D.

XV. 10. *Cum id accidit*] Petit item a consule ut de supplicatione sibi de rebus a se in provincia gestis decernenda referat.

M. Cicero Imp. L. Paulo Cof. S. D.

XV. 13. *Maxime mihi sui*] Petit idem a Paulo consule quod petit supra a collega Marcello. Misit etiam hoc eodem tempore de eadem re literas ad Senatum, quæ intercederunt: de quibus loquitur in superiore epistola ad Marcellum, cum ait, *Peto a te ut quam honorificentissimum S. C. literis meis recitatis, faciendam cures.* Non scripsisse autem se statim post res gestas, indicat in epistola ad Appium, cum ait, *itaque a me recte factum puto, quod non statim ut imperator appellatus sum, sed alii rebus additis, æstivisque confectis, literas miserim.* Atque hæc tres epistolæ eodem fere die scriptæ esse videntur.

M. Caelius M. Ciceroni S. D.

VIII. 6. *Non dubito*] Hæc epistola scripta videtur principio hujus anni, quia

ait, *consules adhuc S. C. nullum nisi de feriis Latinis facere poterunt*. Nam eiusmodi S. C. primis anni mensibus fiebant. Item, *Curioni nostro tribunatus conglaciatur*. Et post, *pro Cesare loqui capis*. Inierat autem iv Id. Decemb. qui dies solennis erat.

M. Caelius M. Ciceroni S. D.

VIII. 7. *Quam cito*] Hæc epistola scripta videtur postdite quam superior. Nam ait, *tu liberio pluribus verbis scriptas pridie dederam*. Item audisse videtur rem a Cicerone bene gestam: quia ait, *quo adhuc felicitus rem gessisti*.

M. Cicero Procof. S. D.
Ap. Pulchro.

III. 7. *Pluribus verbis*] Hæc epistola scripta est dum Cicero esset Laodiceæ, ubi moratus est a III. Id. Feb. usque ad Non. Maji: *Att. & Fam.* Inquit enim in hac epistola, *Hec scripti subito cum Bruti pueri Laodiceæ me convenissent, & se Romam properare discesserunt*. Item scripta est post bromam: quia ait, *tametsi id quidem fecerunt ridicule, quar enim literas afferbant, ut opus esset facere possent, eas mihi post bromam rediderunt*. Ex quo intelligi potest, imperatorem, non proconsulem, in titulo epistolæ esse appellandum: cum prior anno imperator sit appellatus. Querebris item quibusdam Appii responderet.

M. Cic. C. Cassio Proquæst. S. D.

XV. 14. *M. Fabium*] C. Cassius proquæstor erat Syriæ: eum hortatur ut Romam properans, curet ne quid sibi temporis in provincia prorogetur. Se de M. Fabio studiose scilicet qua rogavit ait.

M. T. C. Imp. M. Cælio Ædili
Cur. S. P. D.

II. 14. *M. Fabio*] Commendat Cælio rem M. Fabii. Scripta videtur per hyemem, quia ait, *Jamdiu propter hyemis magnitudinem nihil novi ad nos afferebatur*. Hoc fecisse C. Cassii rogatu videtur, ex superiore ad eum epistola.

M. Cicero C. Curtio Peduceano
Præt. S. P. D.

XIII. 59. *M. Fabium*] Commendat item huic rem M. Fabii. Ostendit etiam se in provincia esse, cum ait, *etiam cum procul absum*.

M. Cicero C. Titio L. F. Rufo
Præt. Urb. S.

XIII. 58. *L. Cuspidius*] Commendat huic L. Cuspidium. Ostendit etiam se in provincia esse, cum ait, *etiam cum longissime absum*.

M. T. C. Imp. Ap. Pulchro S. D.

III. 9. *Vix tandem*] Literas ab Appio jam placato, postquam ad urbem accesserit, se accepisse ait: rogat cum ut se adjuvet in supplicatione decernenda. Hæc aliquanto post superiores de supplicatione videtur scripta: quia ait, *Omnino serius mihi literas quam vellem. In quo cum difficultas navigandi fuit odiosa, tum in ipsam discessionem senatus incidisse credo meas literas*.

M. T. C. Imp. Cælio Ædili Cur.
S. P. D.

II. 11. *Paratasne unquam*] Respondet de pantheris. Se sollicitum esse quid de provinciis decernatur, & Romam redire cupere ait. Scripta est Megalensibus, id est, Non. Apr. ex epistola.

Cicero Thermo Propræt. S.

XIII. 54. *Cum mihi multa*] Commendat Thermo M. Marcellium. Scripta est hoc tempore, quia ait Marcellium ad se venisse Laodiceam, ubi hoc tempore erat Cicero, ut ostendimus.

Cicero Thermo Propræt. S.

XIII. 57. *Quo magis*] Ante kal. Majas scripta est. Quia ait, *Ego in Ciliciam proficisci cogito citius kal. Majas*. Ante eum diem rediit Ananias legatus operis. Erat autem Anne.

Anneus ad Thermum profectus rei suæ causa, ut diximus. Quæ cum ita sint, & superiori & huic epistolæ in titulo addendum est *Imp.*

M. T. C. Imp. M. Cælio Ædili
Cur. S. P. D.

II. 17. *Raras tuas quidem* Scripta est ante Non. Maji, quia ait, *Proficisci in Ciliciam cogitabam Non. Maji, & cum primum estiva attigissem, militaremque rem collocassem, decedere*. Respondet epistolæ Cælii, cujus initium est, *Non dubito*.

M. T. Cicero Imp. Q. Thermo
Propræt. S. P. D.

II. 18. *Officium meum*] Scripta est tum cum in Ciliciam revertet ex Asia: quia ait, *quod in Ciliciam proficiscebam*. Monet ut provincia quæstorem nobilem potius quam legatos præficiat.

M. T. Cicero Imp. Ap. Pulchro
S. P. D.

III. 10. *Cum est ad nos allatum*] Appius acclatus a Dolabella, opem Ciceronis per literas implorat. Pollicetur ei opem Cicero, cum ait, *Promitto me pro tua dignitate in hac provincia, cui presuisi, rogando, deprecatoris: laborando, propinqui: anchoritate, cari hominis (ut spero) apud civitates: gravitate, imperatoris suscepturum officia atque partes*. Intelligit autem, ut legatos ex Cilicia mittendos suadeat periculi Appii deprecatores. Scripta videtur, vel cum Laodiceæ erat, vel postquam in Ciliciam reversus est: quia ait, *Pontius descendens jam navim Euphrate Laodiceam revertit*. Sperat eum propediem Censorum auditurum. Petit ne quid sibi temporis addatur in provincia.

M. T. Cicero Imp. Papirio Pæto
S. D.

IX. 25. *Summum me ducem*] Hæc epistola scripta videtur postquam Laodicea discessit: quia ait, *Is cum ad me Laodiceam venisset*. Commendat Papirio item

rem M. Fabii: quam supra commendavit etiam Cælio.

M. T. Cicero Imp. C. Cælio L.
F. Quæst. Def. S. P. D.

II. 19. *Cum operatissimum*] Scripta est post kal. Quint. quia ait, *Accipi a te missas literas in Cilicia, cum essem in castris, a. d. x. kal. Quint.* Item quod ait, *Gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quamprimum veneris*.

M. T. Cicero Imp. Cælio Rufo Ædili
Cur. Def. S. P. D.

II. 12. *Solicitus equidem*] De decessione cogitat: quod ait, *quare est cum hæc leges, ego jam anatum munus confectore: tamen abviam mihi velim sint literæ tuæ, quæ me erudiant de omni rep. ne hospes plane veniam*. Eum videre adilem se cupere ait.

M. T. Cicero Imp. Ap. Pulchro, ut
spero, Censori S. P. D.

III. 11. *Cum essem in castris*] Adhuc in Cilicia est Cicero: quod inde intelligitur, cum ait, *Cum essem in castris ad Anurium Pyramon, rediit mihi sunt uno tempore a te epistolæ duæ*. Fuit autem in castris a. d. x. kal. Quint. ut supra diximus. Item cum ait, *fiet a me cum per Asiam decedam*. Gratulatur eum absolutum esse de majestate, censorum jam illum esse sperat.

M. Cato M. Ciceroni Imp. S.

XV. 5. *Quod & resp.*] Respondet Cato epistolæ Ciceronis, cujus initium est, *Summa tua auctoritas*. In qua supplicationem petierat.

M. Cælius M. Ciceroni S. D.

VIII. 11. *Non diu*] De supplicatione ejus quid egerit Curio Trib. pleb. Paulus, & Marcellus, coff. Cato, Favonius, Furnius, Lentulus, Balbus, nunciæ. Lentulus, ut Pompejus cum fenatu incubuerit

ut Cæsar ante Id. Novemb. decedat e provincia.

M. T. Cicero Imp. Caninio Salu-
tioraq. S. P. D.

II. 17. *Literas a te mihi flator*] Salu-
tius erat proquæstor Bibuli proconfulis
Syræ. Scripta est post xvi. kal. Sext.
quia ait, *literas a te mihi flator tuus ved-
dit Taski, a. d. xvi. kal. Sext. Se prid.*
Kal. Sext. decessurum putat: quia ait,
presertim sublato metu Parthico.

M. Cælius M. Ciceroni S. D.

VIII. 13. *Gratulor tibi affinitate*] Gra-
tulatur Ciceroni filiam Dolabellæ nupsisse.
Nunciat ei mortem Q. Hortensii, cum
ait, *Q. Hortensius, cum hac literas scripsit,
animam ægebat. Videtur scripta hæc epis-
tola quo tempore Cicero e Cilicia deces-
sit: quia scribit in Bruto, cum e Cilicia
decedens Rhodum venissem, & eo mihi de
Q. Hortensii morte esset allatum.*

M. T. Cicero Imp. Ap. Pulchro
S. P. D.

III. 12. *Gratulabor tibi prius*] Gratula-
tur Appio, quod absolutus sit de ambi-
tu: excusat se quod Tulliam Dolabellæ
accusator ejus collocaverit. Scripta est pau-
lo post quam discessit: quia ait, *Dece-
denti mihi, & jam imperio annuo termi-
nato a. d. 111. Non. Sext. cum ad Sidam
navi accederem, literæ a meit sunt reddite.*

M. T. Cicero M. Catoni S. D.

XV. 6. *Letus sum*] Agit gratias Ca-
toni de supplicatione. Jam autem propius
accessisse videtur: quia ait, *ego, ut spe-
ro, propediem te videbo.*

M. Cicero Imp. C. Marcello C.
F. Col. S. P. D.

XV. 11. *Quantis tibi curis*] Agit gratias
de supplicatione. Eodem tempore quo supe-
rior, scripta videtur: quia ait, *ego, si me na-
vigatio non morabitur, que incurbat in i-
psis Etesias, propediem te, ut spero, videbo.*

M. T. Cicero Imp. Ap. Pulchro S. D.

III. 13. *Quasi divinarem*] Agit gratias
de supplicatione: eum jam sperat Censorem.

M. T. Cicero Imp. M. Cælio Æ-
dili Cur. S. P. D.

II. 15. *Non potuit accuratius agi*] A-
git gratias de supplicatione, & quod sibi
gratulatus sit de matrimonio Tullie. Re-
spondet epistolis superioribus Cælii, *Quantis
curo, & Gratulor tibi affinitate.*

M. Cælius M. Ciceroni S. D.

VIII. 12. *Pudet me*] Queritur de in-
juris Appii, jam Censoris: & se Cicero-
nem expectare ait, atque eum quamprimum
videre cupere.

M. Cælius M. Ciceroni S. D.

VIII. 14. *Tanti non fui*] In hac etiam
de Appio Censore agit, rogatque
Ciceronem ut quamprimum veniat. Ad
arma rem spectare ait, propter contentio-
nem Cæsaris & Pompeii de exercitibus
dimitendis. Item ait, *seis Appium Cen-
sorem hic ostenta faceret de signis, de ta-
bulis, &c. ad Att. scribit Id. Oâ. ita,
scribo de censoribus, maximeque de signis,
tabulis, quid fiat. Ergo hæc ante Id. Oâ.
scripta.*

M. Cicero Terentiæ, & Tul. suis,
S. D.

XIV. 5. *Si tu, & Tullia lux nostra*]
Cicero Epheso discessit kal. Oâ. Att. A-
thenas venit prid. Id. Oâ. ex hac epis-
tola, quæ scripta est xv. kal. Novemb. Se
ad arma rem spectare audisse ait.

Tullius, & Cicero meus, & Frater,
& Fr. F. Tironi suo S. D.

XVI. 1. *Pauco facilius*] Cicero discedens
Patris ægrotum ibi Tironem reliquerat.
Ad eum igitur de valetudine scribit, 111.
Non. Novemb.

Tullius Tironi suo S.

XVI. 2. *Non queo ad te*] Scripta est
Non.

Non. Novemb. Alyzia. De valetudine i-
tem Tironis agit.

Tullius, & Cicero Tironi suo S. D.
& Q. Frater & Filius.

XVI. 3. *Nos apud Alyziam*] Scripta
est viii. Id. Novemb. quia ait, *nos a-
pud Alyziam diem unum commorati sumus.
Id dies fuit Non. Novemb. inde ante lucem
proficiscentes a. d. viii. Id. Novemb. has
literas dedimus. De valetudine Tironis i-
tem agit.*

Tullius Tironi suo S. P. D. & Cice-
ro, & Q. Frater, & Q. F.

XVI. 4. *Vare sum affectus*] Data est vii.
Id. Novemb. Leucade. De valetudine Ti-
ronis item agit.

Tullius, & Cicero F. & Q. Q. Ti-
roni Humaniff. & Optimo S. P. D.

XVI. 5. *Vide quanta in te sit*] Scripsit
hanc epistolam Leucade proficiscentes, vii.
Id. Novemb. De valetudine Tironis agit.

Tullius, & Cicero, & Q. Q. Tiro-
ni S. P. D.

XVI. 6. *Tertiam ad te*] Scripta Actio
vesperi, vii. Id. Novemb.

Tullius, & Cicero, S. D. Tironi
suo.

XVI. 7. *Septimum jam diem*] Data
xv. kal. Decemb. Corcyræ. Mendose au-
tem legitur xv. kal. Novemb. quia ait
in epistola sequenti *Corcyræ fuimus usque
ad xvi. kal. Decemb. tempestatibus reser-
ti: a. d. xv. kal. a portu Corcyræorum ad
Cassiopeu stadia cxx. processimus. De ægri-
tudine agit.*

Tullius & Cicero Tironi suo S. P. D.

XVI. 9. *Nos a te*] Corcyra ad Cassio-
pen se processisse ait a. d. xv. kal. De-
cemb. ibi fuisse usque ad ix. kal. Postri-
die in Italiam ad Hydruntem pervenisse.

vii. autem Kal. Decemb. Brundisium ve-
nisse, & secum in oppidum Terentianum
introisse, a. d. v. kal. Decemb. Brundisii
Tironis literas accepisse, quibus cognovit
Tironem convalescere. Rogat igitur eum
ne remere naviget: videturque Brundisio
discessisse: quia ait, *equum & mulum
Brundisii tibi reliqui.*

C. CLAUDIO MARCELLO,
L. CORNELIO LENTULO COSS.
Anno ab Urbe condita, 704.

Tullius & Cicero, Terentia, Tul-
lia, Q. Q. Tironi S. P. D.

XVI. 11. *Esi opportunitatem*] Cicero
a. d. viii. Id. Decemb. in Trebulanum
venit: Att. De Formiano vero Taraci-
nam venit prid. kal. Jan. inde in Alba-
num Pompeii. Ita a. d. 111. Non. Jan.
ad urbem cogitabat: Att. Hanc autem e-
pistolam Tironi scripsit prid. Id. Jan. qua
certiorem Tironem facit (qui adhuc æ-
grotus erat Patris) quemadmodum ad ur-
bem accesserit pridie Non. Jan. Item
quemadmodum Cæsar ad senatum mi-
naciter scripserit, & ut senatus consuli-
bus, prætoribus, tribus plebis, & sibi
proconfuli temp. commendaret. Italie re-
giones, quas quisque tueretur, descriptas
esse: se Capuam sumpsisse. Hoc autem
S. C. factum esse vii. Id. Jan. scribit Cæ-
sar lib. I. De bello civili.

Cicero Rufo S.

V. 20. *Quo modo potuissem*] Videtur hæc
epistola scripta tum cum Cicero ad urbem
erat: primum quia ait, se tribunos mi-
litum, contubernales & præfectos, detu-
lisse: (quæ delatio non nisi ad urbem fe-
bat) deinde quia addit, *cum Tullius rure
redierit, mittam eum ad te.* Agit cum qua-
stione suo Rufo de relatis provinciæ ratio-
nibus.

Tullius Terentiæ, & Pater Tullio-
læ, duabus animis suis: & Cice-
ro Matri optime, suavissime
Sorori S. P. D.

XIV. 14. *Si vos valetis, nos valeamus*]
Data

Data est viii. kal. Feb. Minturnis: nam mendose legitur viii. kal. Quint. fuit enim Minturnis hoc die, ut scribit ad Att. Accedit quod agit cum uxore, & filia, an debeant Roma cedere adventu Caesaris: an ibi tuto esse per Dolabellam possint. Qua de re agit etiam in sequenti epistola, vii. kal. Feb. data Formis.

Tullius Terentia, & Pater suavissimae Filiae: Cicero Matri & Sorori S. P. D.

XIV. 18. *Considerandum*] Data est vii. kal. Feb. Formis. Agit de eadem re atque in superiore egit.

M. Tullius S. D. Tironi suo.

XVI. 12. *Quo in discrimine*] Cicero vii. kal. Feb. venit Capuam: Att. Hanc scripsit iv. kal. Feb. Capua. Tiro adhuc erat Paris: se adhuc praesse orae maritimae a Formis ait. Caesarem Ariminum, Pisaurum, Anconam, Aretium occupasse ait: urbem a se relictam esse. Hortatur Tironem ne aut aeger aut hieme naviget.

Q. Cicero Tironi S. D.

XVI. 8. *Magna nobis*] Q. Cicero rogat Tironem ne se tam longae navigationi committat, & viae per hiemem, nisi bene firmus sit. Quod ab eo petit etiam superiore epistola M. Cicero.

M. Caelius Ciceroni S. D.

VIII. 15. *Equando*] Cicero Capua profectus est Formias 111. kal. Feb. Inde a consiliis iussus rediit prid. Non. Att. Capua vero discessit vii. Id. Att. Pompejum profectus est vii. kal. Att. v. kal. Mart. Brundisium venisse poterat: Expeditus enim antecesserat legiones Luceria: Att. Caesar kal. Arpis fuit. vii. Id. Brundisium venit, persequens Pompejum: Att. Pompejum Brundisio descendit Id. Mart. Att. vel a. d. xvi. kal. Apr. Att. Hoc autem tempore hac epistola scripta videtur, quia ait, *Caesar me, cum expulisset ex Italia Pompejum, consiliis ad urbem*

vocare. Id quod iam existimo confectum nisi maluit Pompejum Brundisii circumferre.

Tullius Tironi S.

XVI. 13. *Omnia a te data*] Data est iv. Id. Apr. Monet ut convalescat.

Tullius Tironi S. D.

XVI. 14. *Andricus*] Data 111. Id. Apr. De aegritudine agit.

Tullius Tironi S.

XVI. 15. *Aegypti*] Data est post prid. Id. Apr. quia ait *Aegypti ad me venio prid. Id. Apr.* Se acceptis ab eo epistolam vacillantibus literulis ait: ex quo apparet iam Tironem convalescere: praesertim cum addat sibi nuntiatum, eum febris carere, & belle habere.

M. T. Cicero Ser. Sulpicio S. D.

IV. 1. *C. Trebatius*] Caesar, pulso ex Italia Pompejo, post Id. Mart. Romam redierat, ad senatum de rep. retulerat, aerarium diripuerat. Itaque hac epistola rationem offert Cicero cur rogante Caesare non venerit in senatum. Post fugam Pompeji scriptam esse, hac verba indicant, *Vides orbem terrarum imperiis distribuit ardere bello, urbem sine legibus, sine iudiciis, sine iure, sine lege, sine fide, relictam ditioni & incendiis.* Scripta tamen est ante diem illum qui dicitur 111. kal. Majas, ex sequenti ad eundem epistola. Agit cum eo de conveniendo illo, seque cogitare ait ab urbe longius discedere.

M. Caelius M. Ciceroni S. D.

VIII. 16. *Exanimatus*] Rogat Ciceronem Caelius ne se ad Pompejum Italia pulsum conferat, ne Caesarem offendat. Itaque ait, *Caesar iratus Senatui exiit.* Intelligit autem extra urbem, ut in Hispaniam contra Afranium & Perrejum, legatus Pompeji eat. Et post addit, *Quod si totum tibi persuadere non possum, salu-*

tem,

tem, dum quid de Hispaniis agamus, scriberet, expecta, quas tibi nuncio adventu Caesaris fore nollar. Quam istam spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Non videtur autem adhuc discessisse Italia Caesar: quod ait, me secum in Hispaniam ducit. Nam nisi ita faceret, priusquam ad urbem accessissem, ubiquequae esses, ad te percurrissem. Meminit harum literarum Caelii, in epistola ad Att. in qua ait se in Cumano Sulpicium expectare.

M. T. Cicero Ser. Sulpicio S. D.

IV. 2. *A. d. 111. Kal. Majas*] Agit cum eodem de conveniendo, & de consilio protectionis ad Pompejum, qui in Epiro erat cum consulis. Scripta est post 111. kal. Majas, ut ex epistolae primis verbis apparet. Ad Att. etiam ait se Servium expectare ad Non. quod in Cumano se facturum esse, in hac epistola scribit.

M. T. Cicero Imp. M. Caelio Aedili Cur. S. P. D.

II. 16. *Magnos dolores*] Respondet epistolae Caelii, qua se deterruerat ne Pompejum Italia pulsum sequeretur.

M. Cicero Rufo S.

V. 19. *Esti mihi*] Scripta est paulo ante quam iret ad Pompejum: quia ait, *mihi consilium captum est jamdiu.* Item, *quare si simul placebit, statim ad me venias.* Intelligit autem protectionem ad Pompejum, ut aperte apparet ex epistola.

M. Cicero Terentia suae S. P. D.

XIV. 7. *Omnes molestias*] Caesare in Hispaniam profecto Cicero se ad Pompejum in Graeciam contulit, auctore Plutarcho in Cicerone. Ex itinere autem hanc epistolam scripsit. Quod intelligitur, cum ait, *Naxum spero non valde bonam habere. In eam simulatque confecti, haec scripsi.* Deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas, quibus te & Tullianum vestram diligentissime commendabo. Tu velle. VII.

tem, dum quid de Hispaniis agamus, scriberet, expecta, quas tibi nuncio adventu Caesaris fore nollar. Quam istam spem habeant amissis Hispaniis, nescio. Non videtur autem adhuc discessisse Italia Caesar: quod ait, me secum in Hispaniam ducit. Nam nisi ita faceret, priusquam ad urbem accessissem, ubiquequae esses, ad te percurrissem. Meminit harum literarum Caelii, in epistola ad Att. in qua ait se in Cumano Sulpicium expectare.

Caesar hoc eodem anno, Hispaniis victis, Placentina militum seditione compressa, Romam iterum reverfus est: & Dictator creatus comitia habuit, quibus se & Ifauricum consules insequentem annum creavit, atque intra undecim dies Dictatura abdicavit. Auctor App. & Caesar lib. III. De bello civili.

C. JULIO CAESARE II.
P. SERVILIO ISAURICO COSS.
Anno ab Urbe condita, 705.

Caesar hoc anno prid. Kal. Jan. trajecit in Epirum, adversus Pompejum, cumque per quatuor fere menses obsedit. Auctores, Suetonius in Caesare, & Caesar lib. III. De bello civili.

M. Caelius M. Ciceroni S. D.

VIII. 17. *Ergo me potius*] Quo tempore Pompejus ad Dyrrachium in Epiro, & Caesar ad flumen Taprium castra habebant, Caelius Romae Praetor hanc epistolam scripsit. Caesar De bello civili lib. III. Hoc indicare etiam Caelius in epistola videtur, cum ait, *Quid istis facitis? praelium expectatis, quod firmissimum est.*

Dolabella Ciceroni S. D.

IX. 9. *Si vales, gaudeo*] Scripta est cum Pompejus ad Dyrrachium obsesus est a Caesare: quia ait, *Pulso Italia Pompejo, amissis Hispaniis, capto exercitu veterano, circumvallato none denique.* Hortatur eum ut Pompejum tanquam vicium relinquat. Terentiam minus belle habuisse nunciat, sed eam jam convalescere.

M. Cicero Terentia suae S. P. D.

XIV. 8. *Si vales, bene est: ego quidem valeo.*
K K K K

valco. *Valentinum tuam*] Cicero cum Pompejo erat. In castris sibi nuntiatum ait, Terentiam in febrim subito incidisse. Data 1v. Non. Jun.

Tullius Terentiae suae S. D.

XIV. 21. *Si vales, bene est: valeo*. *Da operam*] Monet eam ut det operam ut convalescat.

M. Cicero Terentiae suae S. P. D.

XIV. 6. *Nec sepe est*] De praedio vendendo agit. Data Id. Quint.

Pompejus hoc anno in Pharsalia, media aestate (ut ait Plut. in Bruto) fummo praelio cum Caesare decertavit. Ex qua victus in Aegyptum se recepit, atque ibi interfectus est, eodem die quo de Mithridate triumphaverat, Dione auctore: id est, pridie Kal. Oct. Plinio & Capitolinis lapidibus testibus. Itaque Cicero 1v. Kal. Decemb. scribit ad Att. de exitu Pompeji.

M. Cicero Terentiae suae S. P. D.

XIV. 12. *Quod nos in Italiam*] Data est prid. Non. Novemb. Brundisio. Nuntiat se rediisse in Italiam, & a bello recessisse significat, cum ait, *perurbati dolore animi magnisque injuriis, metuo ne id consilii ceperimus quod non facile explicare possimus*. Qua de re etiam ad Att. Hoc est antea tempus illud quo Cicero Brundisii per multos menses moratus est. Caesarem autem post praelium Pharsalicum in Aegyptum se contulisse, atque ibi per novem menses fuisse, tradit Appianus. De quo tempore sic Cicero in Oratione pro Q. Ligario, *Apud quem igitur hoc dico? nempe apud eum, qui cum hoc feceret, tamen me antequam vidit, resp. reddidit: qui ad me ex Aegypto literas misit, ut essem idem qui fuisset: qui, cum ipse imperator in toto imperio populi Rom. unicus esset, esse me alterum passus est: a quo, hoc ipso C. Pansa nuntium perferente, concessor mi-*

bi fasces lanceas tenui, quoad tenendas putavi. Qui mihi cum denique se saltem putavit reddere, si eam nullis spoliata ornamentis redderet.

Tullius Terentiae suae S. D.

XIV. 19. *In maximis*] Agit de valetudine Tulliae, de qua agit etiam in epist. ad Att. quae data est. 1v. kal. Decemb. De convenienda illa loquitur his verbis, *Quod me propius vultis accedere, video ita esse faciendum. Etiam ante scissim, sed me multa impediunt, quae me nunc quidem expedita sunt. Qua de re agit etiam in epistola ad Atticum, de qua dixi.*

M. Cicero Terentiae suae S. P. D.

XIV. 9. *Ad caeteras*] Agit de valetudine Dolabellae, & item Tulliae; ut ante.

Tullius Terentiae suae S. D.

XIV. 17. *Si quid haberem*] Agit item de valetudine Tulliae.

C. JULIO CAESARE DICTATORE II.

Anno ab Urbe condita, 706.

Hoc anno Caesar in Aegypto alteram Dictaturam inivit, sine consuli-bus, magistro equitum M. Antonio. Auctore Dione.

Tullius Terentiae suae S. D.

XIV. 16. *Si vales, bene est: ego valeo. Esti ejusmodi tempora*] Data est prid. Non. Jan. Videtur scripta posteaquam reliquit Pompejum: ex his verbis, *quanquam alia sunt quae magis curemus, magisque doleamus: quae me ita conficiunt ut si voluerunt qui me de mea sententia destruxerunt. Quod videtur de iis dictum qui illum in vitium coegerunt partes Pompejanas relinquere.*

XIV.

M. Cicero Terentiae suae S. P. D.

XIV. 11. *Si vales, bene est, ego valeo. Tullia nostra*] Data est xvii. kal. Quint. Cogitabat Cicero filium obviam Caesari mittere: quem decessisse Aegypto fama erat, ut ait ad Att. Tulliam ad se venisse prid. Id. Jun. ait. Itemque ad Att.

Tullius Terentiae suae S. D.

XIV. 15. *Si vales, bene est. Constituramus*] Data est xii. kal. Quint. Ait se mutasse consilium de mittendo Cicero Caesari obviam: secum adhuc habere Tulliam.

Tullius Terentiae suae S. P. D.

XIV. 10. *Quid fieri placeret*] Data vii. Id. Quint.

M. Cicero Terentiae suae S. P. D.

XIV. 13. *Quod scripsi ad te*] Data vi. Id. Quint.

Tullius Terentiae suae S. D.

XIV. 24. *Si vales, bene est: valeo. Nos neque*] Data 1v. Id. Sext. Se nihil habere certi de Caesaris adventu ait.

Tullius Terentiae suae S. D.

XIV. 23. *Si vales, bene est: valeo. Reddite mihi*] Data prid. Id. Sext. Redditas sibi jam tandem a Caesare literas satis liberales ait. Inrelligit autem illas de quibus ait in oratione pro Q. Ligario, hoc modo, *qui ad me ex Aegypto literas misit, ut essem idem qui fuisset*. Incertum se esse ait an Caesari venientem obviam procedat, an ibi ubi est, eum expectet; id est, Brundisii.

Tullius Terentiae suae S. D.

XIV. 22. *Si vales, bene est: valeo. Nos quotidie*] Data kal. Sept. Se ex literis

Terentiae capturum consilium ait quid sit agendum. Id est, an Caesari obviam eundem, an eum Brundisii expectandum: ait propius Romam accedendum.

Tullius Terentiae suae S. D.

XIV. 20. *In Tusculanum*] Jam Cicero acceptis a Caesare literis, de quibus supra dictum est, Romam propius accesserat. Siquidem scripsit hanc epistolam v. Kal. Oct. de Venuſino: in qua se venturum in Tusculanum ait Non. aut posttridie.

M. Cicero Trebonio S. P. D.

XV. 21. *Et epistolam tuam*] C. Trebonius in Hispaniam missus fuerat a Caesare post praelium Pharsalicum, ut Longino succederet, auctore Dione, & Cicero in hac epistola. Quae scripta ad eum videtur in Hispaniam hoc tempore, id est ante bellum Africanum, quod initio sequentis anni geri ceptum est: quia legiones Trebonii cum ab eo ad Scipionem, qui in Africa erat, descissent, eumque mortuum bello Africano audissent, Scapula & Aponio ducibus lectis Trebonium ex Hispania exegerunt, Dione auctore. Ex quo apparet hanc epistolam scriptam esse ante defectionem legionum paulo post factam. Hic autem C. Trebonius prior anno praetor urbanus fuerat, Servilio consule. Caesar lib. III. De bello civili.

Q. FUFIO CALENO,
P. VATINIO COSS.

Caesar, qui sine consulibus alteram Dictaturam hoc anno gessit, Romam tertium s. ex Aegypto & Ponto reversus, sibi in terminos novissimos menses Q. Fufium Calenum, P. Vatinius, consules subrogavit. Dio, Suetonius.

C. JULIO CAESARE III,
M. EMILIO LEPIDO COSS.

Anno ab Urbe condita, 707.

K R R K Z Caesar